

WAAROM ZIJN BOSSEN ZO BELANGRIJK?

PRAKTIJKVOORBEELD HOGE VERWACHTINGEN

een CAMPAGNE VAN

[vlaams
ta·len·plat·form]
laat talen spreken

Vlaamse
overheid

Leeftijd

Derde graad.

Thema

De aarde in evenwicht.

Disclaimer

Dit lesmateriaal maakt deel uit van Klim in taal, een campagne van het Vlaams Talenplatform voor leerkrachten lager onderwijs. De website www.klimintaal.be ondersteunt leerkrachten met inspirerende lesideeën en praktijkvoorbeelden om taalplezier te stimuleren vanuit een krachtige lesaanpak.

Deze les dient als aanvulling op de deelpagina [Hoge verwachtingen](#). In dit lesvoorbeeld brengen we enkele sterke principes van lesgeven vanuit hoge verwachtingen in de praktijk. Die duiden we telkens aan met de ladder:

Op de volgende pagina vind je een handig overzicht.

Hoe haal ik meer uit de interactie met leerlingen? ➔ Creëer een rijke context ➔ Stel prikkelende, open vragen ➔ Laat iedereen aan het woord ➔ Ondersteun je leerlingen in hun antwoorden	Hoe kan ik werken met uitdagende leerdoelen? ➔ Koppel doelen aan een betekenisvolle context ➔ Stel dezelfde leerdoelen voor al je leerlingen ➔ Maak leerdoelen helder en koppel ze aan succescriteria
Hoe zorg ik voor zowel ondersteuning als uitdaging in mijn les? ➔ Bied iedereen een rijk leeraanbod ➔ Gebruik een effectief instructiemodel ➔ Stem ondersteuning af op de noden van je leerlingen ➔ Bouw ondersteuning tijdig af	Hoe volg ik het leerproces van mijn leerlingen op? ➔ Maak verwachtingen helder ➔ Ga na wat leerlingen al kennen en kunnen ➔ Analyseer prestaties ➔ Geef gerichte feedback ➔ Voorzie groeikansen
Hoe verdeel ik mijn klas in sterke groepen? ➔ Pas de indeling regelmatig aan ➔ Wissel af tussen homogene en heterogene groepen	Hoe zet ik in op een positief klasklimaat? ➔ Schep een band met je leerlingen ➔ Maak van fouten leermomenten ➔ Betrek de gemeenschap

VOORBEREIDING

OVER DE LES

Juf Yasmina wil haar leerlingen tijdens '[De week van het bos](#)' laten ontdekken waarom bossen belangrijk zijn. Ze werkt met haar klas toe naar dit motiverende leerdoel door uitdagende opdrachten te koppelen aan authentiek materiaal (teksten, afbeeldingen en video's) over het thema. Ze maakt de brug met hun leefwereld door de leerlingen te laten nadenken over hoe zij bossen mee kunnen helpen beschermen.

KERNBEGRIPPEN VAN DE LES

Hieronder sommen we enkele inhoudelijke kernbegrippen en schooltaalwoorden op die je kunt aanreiken in deze les. Niet alle woorden hoeven op voorhand expliciet aan bod te komen: Sommige woorden zullen je leerlingen misschien al kennen, andere woorden kunnen ze ontdekken door de tekst te lezen.

Inhoudelijke kernbegrippen

- ➔ Beheren / het bosbeheer
- ➔ Chemisch
- ➔ CO₂
- ➔ De mijnbouw / de mijnen
- ➔ Duurzaam
- ➔ De longen van de planeet
- ➔ Grazen
- ➔ Het klimaat
- ➔ Het vee
- ➔ Kappen / de boskap
- ➔ Ontbossing
- ➔ Recycleren
- ➔ Regenwoud
- ➔ Tropisch
- ➔ Zuurstof

Schooltaalwoorden

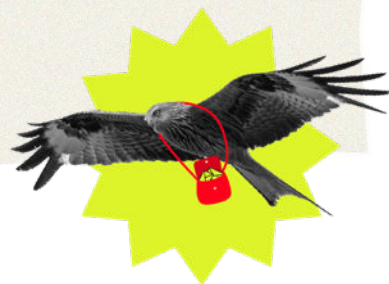
- ➔ Oorzaak
- ➔ Gevolg
- ➔ Probleem
- ➔ Oplossing
- ➔ Dramatisch
- ➔ Efficiënt
- ➔ Nuttig
- ➔ Op grote schaal
- ➔ Op korte termijn / op lange termijn
- ➔ Op zich
- ➔ Rampzalig
- ➔ Systeem
- ➔ Tenminste
- ➔ Uitzonderlijk
- ➔ Verdwijnen

HANDIGE VOORKENNIS

In deze les gaan leerlingen dieper in op het thema ontbossing. Om het thema extra betekenisvol te maken, kan je voorafgaand aan deze lessenreeks een park of bos in de buurt bezoeken. Op de website www.deweekvanhetbos.be vind je allerlei activiteiten om kennis over het bos, planten en dieren aan te brengen.

OVER DE BRONNEN

- ➡ Filmpje ontbossing:
<https://rangers.wwf.nl/dieren/jaguar/waarom-is-bos-belangrijk>
- ➡ Tekst ontbossing:
<https://www.rangerclub.be/nl/dossiers/ontbossing>
- ➡ Tekst 'Gedoe om oerbossen in Europa' (scroll naar beneden):
<https://www.lessonup.com/nl/channel/kidsweek/plan/WNKuEKLgKisDTjtD9>

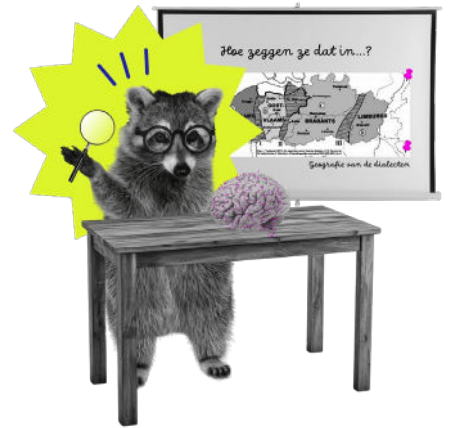
LEERDOELEN

Klassikale leerdoelen

- ➔ De leerlingen kunnen informatie uit een tekst selecteren in functie van het leesdoel.
- ➔ De leerlingen kunnen een onderscheid maken tussen kernideeën en details.
- ➔ De leerlingen kunnen gestructureerde aantekeningen maken.
- ➔ De leerlingen kunnen een definitie geven van ontbossing.
- ➔ De leerlingen kunnen oorzaken en gevolgen van ontbossing benoemen.

Aangepaste leerdoelen (bijvoorbeeld voor beginnende Nederlandsetaalleerders)

- ➔ De leerlingen kunnen een selectie van relevante (schooltaal)woorden in een betekenisvolle context gebruiken.
- ➔ De leerlingen kunnen kernwoorden herkennen en begrijpen in een eenvoudige tekst.

UITVOEREN VAN DE LES

1 Pre-teaching

Deze fase gaat vooraf aan de start van de lessenreeks. Voor leerlingen die weinig (talige) achtergrondkennis hebben, wordt al een deel van de instructie op school gegeven. Ze bekijken het filmpje "[Waarom zijn bossen zo belangrijk?](#)" van Rangers, een website van het WWF gericht op kinderen. De leerkracht vertrekt vanuit het raadseltje aan het begin van de videoclip: "Je hebt ze in alle soorten en maten: lang, kort, dik en dun, bruin, wit, roze, groen. Sommige kun je knuffelen, de andere prikt je met zijn naalden." Leerlingen proberen te raden waarover het gaat.

Het filmpje vertrekt vanuit een rijke, prikkelende vraag: *Is het erg als het bos verdwijnt?* De leerkracht laat leerlingen voorspellingen maken over de inhoud van het filmpje. In het filmpje worden belangrijke woorden gekoppeld aan beelden, waardoor ze meteen concreter worden. Dankzij de *pre-teaching* verwerven leerlingen achtergrondkennis en woordenschat over het thema.

Voor leerlingen die moeite hebben met technisch lezen wordt een deel van een tekst nog eens voorgelezen en samen gelezen.

- Creëer een rijke context
- Stem ondersteuning af op de noden van je leerlingen
- Bouw ondersteuning tijdig af

2 Voorkennis activeren

Juf Yasmina kondigt aan dat het 'De week van het bos' is. De leerlingen hebben al heel wat kennis opgedaan over soorten bomen, en dieren die in het bos wonen. Juf Yasmina vraagt wat de leerlingen nog weten over het bos. Ze toont enkele foto's die ze tijdens een eerdere uitstap gemaakt hebben. Welke bomen en dieren kunnen de leerlingen nog benoemen?

Juf Yasmina vraagt zich daarna hardop af: Zou het erg zijn als het bos verdwijnt? Waarom zou dat zo zijn? Ze speelt de vraag door naar haar leerlingen. Via de placematmethode stimuleert ze onderlinge interactie en activeert ze de voorkennis van haar leerlingen. Ze koppelt klassikaal terug en structureert de antwoorden van de leerlingen in een woordspin op het bord. Ze introduceert ook meteen moeilijke woorden die aan bod zullen komen in de

teksten, zoals ontbossing, kappen en CO₂. Die woorden illustreert ze met afbeeldingen, zoals de uitlaat van een auto die CO₂ produceert. Zo activeert ze niet alleen de voorkennis van leerlingen, maar reikt ze ook belangrijke achtergrondkennis aan.

De klas zal de vraag verder kunnen beantwoorden door een tekst van WWF te lezen. Ze legt kort uit wat WWF is. Ze vraagt de leerlingen om de tekst erbij te nemen, en al eens naar de titel, tussentitels en afbeeldingen te kijken. Waarover zou de tekst gaan? Wat wil de schrijver met de tekst bereiken? Welke vragen hebben ze al over de tekst? De vragen worden aan het bord genoteerd.

-
- ➡ Creëer een rijke context
 - ➡ Stel prikkelende, open vragen
 - ➡ Laat iedereen aan het woord
 - ➡ Ondersteun je leerlingen in hun antwoorden

3 Doelen communiceren

In een volgende fase gaan de leerlingen aan de slag met de tekst. Juf Yasmina geeft leerlingen een duidelijk **leesdoel** mee: te weten komen wat ontbossing is, en wat de belangrijkste oorzaken en gevolgen van ontbossing zijn. Zo kunnen ze een antwoord formuleren op de vraag waarom bossen zo belangrijk zijn.

Om ervoor te zorgen dat de leerlingen goed onthouden wat er in de tekst gezegd wordt, zullen leerlingen aantekeningen maken bij de tekst en de belangrijkste informatie uit de tekst in hun eigen woorden samenvatten. Daarvoor moeten ze kernwoorden kunnen herkennen (de belangrijkste woorden in een zin of in een alinea) en letten op signaalwoorden (die bijvoorbeeld verduidelijken of iets een oorzaak of een gevolg is).

-
- ➡ Koppel doelen aan een betekenisvolle context
 - ➡ Stel dezelfde leerdoelen op voor al je leerlingen
 - ➡ Maak leerdoelen helder en koppel ze aan succescriteria

4 Instructie

4.1 Klassikale instructie

Juf Yasmina deelt drie voorbeelden uit van aantekeningen die bij een kort tekstje over het bos gemaakt zijn. In kleine groepjes proberen leerlingen te achterhalen waar de tekst over ging, en proberen ze de belangrijkste inhoud na te vertellen. Met welk voorbeeld ging dat het makkelijkst, en waarom? In een klassikale bespreking worden de succescriteria van goede aantekeningen benoemd.

Juf Yasmina kondigt aan dat ze eerst zelf zal voortonen hoe ze aantekeningen maakt terwijl ze de tekst leest. Ze vraagt de leerlingen om goed op te letten. Eerst kijkt ze naar de titels en tussentitels van de tekst om haar aantekeningen te structureren: ze zal zeker informatie moeten verzamelen over wat ontbossing is, waarom bossen belangrijk zijn en wat de oorzaken van ontbossing zijn. Daarna modelleert ze hoe ze aantekeningen maakt bij de eerste alinea. Hardop denkend identificeert ze kernwoorden en signaalwoorden die haar helpen om haar aantekeningen te structureren.

Na het modelleren gaat juf Yasmina dieper in op twee tekstverbanden die regelmatig zullen terugkeren in de tekst: oorzaak-gevolg en probleem-oplossing. Aan de hand van een korte meerkeuzequiz gaat ze na of leerlingen die tekstverbanden goed kunnen herkennen op basis van de bijhorende signaalwoorden (zie bijlage 1). Alle leerlingen antwoorden tegelijk. Afhankelijk van de antwoorden van de leerlingen herhaalt juf Yasmina de leerstof nog eens klassikaal, of geeft ze straks verlengde instructie aan leerlingen die extra uitleg kunnen gebruiken.

- ➡ Maak verwachtingen helder
- ➡ Maak leerdoelen helder en koppel ze aan succescriteria
- ➡ Ga na wat je leerlingen al kennen en kunnen
- ➡ Stem ondersteuning af op de noden van je leerlingen

4.2 Begeleide inoefening

Juf Yasmina bekijkt samen met de leerlingen de tweede alinea van de tekst. Ze leest de alinea voor terwijl de leerlingen meelesen. Samen denken ze na over welke informatie belangrijk is in deze alinea, en hoe ze die informatie kunnen noteren. In het eerste deel van de tweede alinea wordt vooral ingegaan op het belang van bossen. Daarna gaat het over de gevolgen van ontbossing, voor dieren, voor mensen en voor de natuur.

4.3 Zelfstandige inoefening

Leerlingen lezen de rest van de tekst per twee. Juf Yasmina stelt heterogene groepjes samen, zodat sterkere leerlingen hun denkstappen moeten verwoorden en minder sterke leerlingen leren uit de samenwerking. De leerlingen krijgen elk een rol. De denker leest de alinea hardop voor en denkt hardop na over de betekenis van woorden en zinnen. Hij of zij denkt ook al na over kernwoorden en belangrijke signaalwoorden. De schrijver is verantwoordelijk voor de aantekeningen, en structureert die op een overzichtelijke manier.

Leerlingen die moeite ondervinden om aantekeningen te maken, kunnen een hulpkader gebruiken waarin al een structuur aangeduid staat die leerlingen kunnen aanvullen. Na het lezen van de tekst formuleren ze per twee een antwoord op de overkoepelende vraag ("Is het erg als het bos verdwijnt? Waarom?") en op de vragen die de juf op het bord had genoteerd.

Verlengde instructie

Terwijl de andere leerlingen al aan de slag gaan, neemt juf Yasmina een groepje leerlingen apart die nog hulp kunnen gebruiken bij het samenvatten. Ze wijst op belangrijke kernwoorden en andere strategieën die hen kunnen helpen om de tekst samen te vatten. Ze begeleidt dit groepje terwijl ze de andere alinea's samenvatten, en stelt daarbij gerichte vragen om hun denkstappen te achterhalen: Waarom is dit volgens jou belangrijke informatie? Wat zegt dit signaalwoord over het verband tussen de twee zinnen?

Verdiepende instructie

Sterkere leerlingen krijgen een tweede, meer uitdagende tekst rond hetzelfde onderwerp, bijvoorbeeld [deze tekst over oerbossen in Europa](#). Ze krijgen het volgende leesdoel: "Je hebt misschien al gehoord over oermensen, maar wist je dat er ook oerbossen bestaan? Straks ga je aan een medeleerling die deze tekst niet gelezen heeft uitleg geven over oerbossen. Wat ga je zeker vermelden? Maak aantekeningen bij de tekst". Daarna worden de groepjes herverdeeld: leerlingen die de tekst over oerbossen lazen, worden verdeeld over kleine groepjes met leerlingen die de tekst niet lazen. Die laatsten nemen notities terwijl de leerling die de tekst las vertelt over wat hij of zij gelezen heeft. Daarna mogen leerlingen vragen stellen over de tekst.

Begeleiding van beginnende Nederlandsetaalleerders

In de klas zitten een aantal beginnende Nederlandsetaalleerders die nog niet voldoende talige bagage hebben om de tekst zelfstandig te verwerken. Voor hen wordt ingezet op de mondelinge beheersing van relevante (schooltaal)woorden, zoals oorzaak, gevolg, probleem, oplossing, zuurstof, recycleren, enz. Een collega van juf Yasmina neemt de

leerlingen even apart en stimuleert hen om de woorden te gebruiken in betekenisvolle contexten, door vragen te stellen zoals “Hoe recycleren we op school?” Of “Wat vind je van het klimaat in België?”

- ➡ Bied iedereen een rijk leeraanbod
- ➡ Wissel af tussen homogene en heterogene groepen
- ➡ Gebruik een effectief instructiemodel
- ➡ Stem ondersteuning af op de noden van je leerlingen
- ➡ Bouw ondersteuning tijdig af

5 Terugkoppeling

5.1 Onderwijsleergesprek

Op het einde van de les vraagt juf Yasmina aan de leerlingen om de tekst aan de kant te leggen en enkel hun aantekeningen op hun bank te leggen. Ze stelt verschillende vragen over de tekst: wat is ontbossing? Wat zijn de gevolgen van ontbossing voor dieren? Welke oorzaken worden er gegeven voor ontbossing? Waarom vinden mensen landbouw en mijnbouw belangrijker dan bossen?

Deze vragen gaan over belangrijke punten die zeker in de aantekeningen van de leerlingen moeten staan. Leerlingen formuleren op basis van hun aantekeningen een antwoord.

5.2 Reflectie

Juf Yasmina vraagt of leerlingen alle vragen konden beantwoorden op basis van hun samenvatting. Welke informatie hebben ze nog gemist? Welke informatie stond in hun samenvatting, maar was eigenlijk minder belangrijk? Wat gaan ze de volgende keer anders aanpakken?

5.3 Afsluiting

Tot slot vullen leerlingen een *exit ticket* in: ze noteren drie dingen die ze in de les geleerd hebben, twee vragen die ze nog hebben en één weetje dat ze aan hun mama/papa, broer, zus of vriend(in) willen vertellen.

HANDIGE TIPS & NUTTIGE LINKS

- ➔ [Kunnen bomen praten? Kan je van papier terug een boom maken?](#)
Prikkelende vragen waar je leerlingen het antwoord op kunnen vinden in een podcast van Wetenschapje.
- ➔ Via *Kidsweek in de klas* vind je [uitgewerkte lessenspakketten](#) rond het thema 'Bossen en ontbossing' voor verschillende leeftijden.
- ➔ De [Rangerclub](#), een website van het WFF gericht op kinderen, biedt leerlingen informatie over onderwerpen uit de natuur op hun maat, zoals '[Kun je voorspellen waar bos wordt gekapt?](#)' en '[Ontbossing](#)'.
- ➔ Op www.leermaatje.com vind je teksten om begrijpend lezen te oefenen, ingedeeld volgens AVI-niveau, zoals [deze tekst over ontbossing](#).
- ➔ WWF België ontwikkelde een video en educatief materiaal rond [biodiversiteit](#).
- ➔ Op www.rijketeksten.org vind je enkele rijke teksten rond het thema ontbossing, zoals '[Het toverbos](#)'.

EXTRA LESSUGGESTIES

- ➔ Diep het thema ontbossing verder uit in een les waarin je twee verschillende teksten verdeelt onder je leerlingen. De ene helft van de klas leest bijvoorbeeld een tekst over het effect van ontbossing op dieren, terwijl de andere helft van de klas leest over effecten op de lokale bevolking. Leerlingen maken opnieuw aantekeningen bij de tekst. Werk daarna met expertgroepen: verdeel de klas in gemengde duo's, zodat leerlingen verslag kunnen doen over de tekst die zij gelezen hebben. Stimuleer leerlingen om extra vragen te stellen over elkaars tekst.
- ➔ In een volgende les(fase) kunnen leerlingen met een taalachterstand aan de slag met een eenvoudige tekst rond het thema. De focus ligt dan op het aanduiden van belangrijke kernwoorden.
- ➔ Laat leerlingen de informatie die ze verzamelden verwerken in een argumentatieve tekst. Ze schrijven bijvoorbeeld een brief naar de minister, die net de beslissing genomen heeft om een bos te laten kappen om plaats te ruimen voor een fabriek. De leerlingen leggen in hun brief uit waarom het belangrijk is dat het bos beschermd wordt.
- ➔ Wil je leerlingen ook in andere lessen verder laten oefenen op goede aantekeningen maken? Dan is de Cornell-methode een ideale aanpak.

BIJLAGEN

Bijlage 1

Meerkeuzevragen rond tekstverbanden:

Wat is de oorzaak in deze zin? "Omdat er veel bomen worden gekapt, neemt de hoeveelheid CO₂ in de lucht toe."

- a) De hoeveelheid CO₂ in de lucht neemt toe.
- b) Er worden veel bomen gekapt
- c) De lucht wordt schoner.

Wat is het gevolg in deze zin? "Door ontbossing verliezen veel dieren hun leefgebied, waardoor sommige diersoorten dreigen uit te sterven."

- a) Veel dieren verliezen hun leefgebied
- b) Sommige diersoorten dreigen uit te sterven.
- c) Ontbossing gaat door.

Wat is het probleem in deze tekst? "Veel bossen verdwijnen door houtkap en landbouw. Dit leidt tot minder zuurstofproductie en meer CO₂ in de lucht. Om dit tegen te gaan, worden bossen beschermd en opnieuw aangeplant."

- a) Er is te veel CO₂ in de lucht.
- b) Veel bossen verdwijnen door houtkap en landbouw.
- c) Bossen worden opnieuw aangeplant.

WWW.KLiMiNTAAL.Be

een CAMPAGNE VAN

[vlaams
ta·lèn·plat·form]
laat talen spreken

Vlaamse
overheid

